

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยียุคโลกไร้พรมแดนทำให้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก สามารถแพร่กระจายถึงกันได้อย่างรวดเร็ว “เรื่องที่ประชาชนทั่วโลกรับรู้อย่างรวดเร็วและตื่นตระหนกอย่างยิ่งในตอนต้นศตวรรษที่ 21 นี้ เห็นจะไม่มีเรื่องใดชัดเจนเท่ากับกรณีผู้ก่อการร้ายกลุ่มหนึ่ง จับังคับเครื่องบินของสายการบินภายในประเทศของสหรัฐอเมริกาจำนวนสี่ลำ โดยเครื่องบินสองลำแรกบินโฉบเข้าชนอาคารแฝดของเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ ถล่มทลายเป็นผุยผงในช่วงพริบตา ส่วนอีกลำหนึ่งพุ่งชนอาคารเพนตากอน ของกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาเสียหายยับเยิน ส่วนเครื่องบินลำที่สี่บินตกที่ทางตอนใต้ของมลรัฐเพนซิลวาเนีย โดยเหตุการณ์เหล่านี้ถูกถ่ายทอดสดให้ประชาชนทั้งโลกรับรู้อย่างกว้างขวาง เจาะลึกและต่อเนื่อง ในเวลาอันฉับพลัน ตลอดวันตลอดคืนของวันที่ 11 และ 12 กันยายน 2544 โดยสำนักข่าวตะวันตกทุกสำนัก เหตุการณ์นี้ถือว่าเป็นความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและชาวอเมริกาทั้งหมด เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ครั้งแรกและครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา เพราะในทวีปอเมริกาเหนือแห่งนี้มิได้เคยถูกโจมตีด้วยการสู้รบรูปแบบใดๆ จากศัตรูภายนอกมาก่อน” (ปรกรณ์ ปรียากร, 2544 : 1)

ตึกเวิลด์ เทรด เซ็นเตอร์เป็นที่ตั้งของสำนักงานประเทศต่างๆ 28 ประเทศ มีสำนักงานจำนวนถึง 430 สำนักงาน ด้วยความเป็นศูนย์กลางของธุรกิจบนตึกที่สูงที่สุดในสหรัฐอเมริกา เวิลด์ เทรด เซ็นเตอร์จึงเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง (Wealthy) ในขณะที่ตึกเพนตากอนคือ สัญลักษณ์ของอำนาจ (Power) “ซึ่งยังเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของระบบทุนนิยมและระบบโลกาภิวัตน์ที่ดูเหมือนไม่มีใครและอำนาจไหนจะสามารถเอาชนะ มันได้ ประธานาธิบดีบุช จูเนียร์ให้ความหมายต่อการโจมตีกรุงนิวยอร์กกับบอชิงตันว่าไม่ได้ทำลายแต่อเมริกาเท่านั้น หากยังทำลายเสรีภาพ (Liberty) มนุษยชาติ (Humanity) และอารยธรรม (Civilization)” (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2545 : 139)

การถล่มตึกเวิลด์ เทรด เซ็นเตอร์ เกิดขึ้นในช่วงเช้า ซึ่งตรงกับเวลาค่ำในประเทศไทย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวไทยส่วนใหญ่ยังติดตามรายการโทรทัศน์ทั้งสาระและบันเทิง สำหรับผู้ที่เพิ่งเปิดเครื่องรับโทรทัศน์ก็ดี ผู้ที่เห็นภาพโดยมิได้ยั้งเสียดสีก็ดี ต่างก็คิดว่าเป็นภาพยนตร์ที่จัดแสดง เมื่อพบภาพเหล่านี้ทุกช่องพร้อมสาระจากข่าวในเวลาเดียวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ประชาชนชาวไทยต่างก็ได้รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นนี้พร้อมๆ กับประชาชนทั่วโลก และภาพข่าวนี้ก็ถูกนำเสนอซ้ำแล้วซ้ำเล่า

สื่อมวลชนต่างๆ ของสหรัฐฯ ก็พยายามเสนอภาพและเรื่องราวให้ชาวโลกเห็นพ้องต้องกัน กับประธานาธิบดีสหรัฐฯ ว่าผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมบันลือโลกครั้งนี้คือ อุซามะห์ บินลาเดน ซึ่งสหรัฐฯ จัดอันดับให้เป็นผู้ก่อการร้ายอันดับหนึ่งของตนและตั้งคำหว่าให้แก่นำตัวเขา มาได้ไว้สูงถึง 250 ล้านบาทและการสร้างภาพให้ชาวโลกเห็นว่ามุสลิมเป็นคนหัวรุนแรงและเป็น พวกก่อการร้าย เป็นสิ่งที่สหรัฐฯ กระทำมาโดยตลอดผ่านทางภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ ข่าวสารทาง วิทยุโทรทัศน์และอื่นๆ (บรรจง บินกาชัน, 2544 : 30)

สำหรับสื่อแขนงต่างๆ ในประเทศไทย ต่างก็วิพากษ์วิจารณ์ตามทัศนะของตนที่มีอยู่แตกต่างกัน นอกจากทัศนะของสื่อมวลชนแล้ว สื่อต่างๆ ยังได้เปิดพื้นที่ และให้เวลาแก่นักวิชาการในการแสดงทัศนะต่อเหตุการณ์ และอาจกล่าวได้ว่านับเป็นครั้งแรกที่นักวิชาการมุสลิมได้รับโอกาส ให้แสดงทัศนะผ่านสื่อต่างๆ คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์เป็นจำนวนมาก

สำหรับทัศนะของสื่อและนักวิชาการ โดยทั่วไปน่าจะพอสรุปได้ว่า มีทั้งทัศนะที่เชื่อตาม สมมติฐานหรือหรือข้อสรุปของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ว่าผู้ที่อยู่เบื้องหลังการก่อวินาศกรรมวันที่ 11 กันยายนครั้งนี้ คือ นายอุซามะห์ บินลาเดน ชาวซาอุดีอาระเบียซึ่งพำนักอยู่ในอัฟกานิสถาน ในขณะที่สื่อและนักวิชาการอีกส่วนหนึ่งไม่เชื่อตามสมมติฐานนี้ เช่นเดียวกับประชาชนชาวไทยที่อยู่ใน สถานภาพต่างๆ ก็มีความเชื่อที่แตกต่างกันดังกล่าว ดังนั้นเวทีอภิปรายแสดงทัศนะจึงเกิดขึ้น ในรูปแบบต่างๆ และชาวไทยจำนวนไม่น้อยที่เริ่มมีคำถามว่า ความจริงคืออะไร และพยายามแสวงหา ความจริงนั้น

สหรัฐอเมริกาที่ประกาศว่าบิน ลาเดน คือผู้ก่อการร้าย ส่วนอัฟกานิสถานและประเทศโลกที่ สามอีกจำนวนหนึ่ง ก็เป็นเป้าหมายในการทำสงครามเพื่อตอบโต้ขบวนการก่อการร้ายที่ว่านี้ อย่างไรก็ดี คำประกาศนี้ปราศจากหลักฐานที่มีน้ำหนักมากพอจะยอมรับได้ ข้าฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาที่ยังไม่ ได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีที่ยุติธรรมทัดเทียมกัน คำประกาศนี้จึงเป็น “ข้ออ้าง” สำหรับการ ทำสงคราม มากกว่าจะเป็นแหล่งที่มาของความชอบธรรมสำหรับการทำสงครามที่ ยุติธรรมได้อย่าง จริงจัง (ศิโรจน์ คล้ามไพบูลย์, 2545 : 98) ทั้งนี้เพราะหลักฐานส่วนใหญ่ สหรัฐฯ ไม่ได้ชี้แจงแก่ สาธารณชนแต่ประการใด ซึ่งกลายเป็นข้อกังวลและข้อคำถามจากหลายฝ่ายที่แม้ว่าจะประณามและ ไม่เห็นด้วยกับการก่อวินาศกรรม แต่ก็ไม่เห็นด้วยกับการจะก่อความรุนแรงหรือสงครามกับ ประเทศใดโดยไม่มีหลักฐาน อุซามะห์ บินลาเดน จึงเป็นเพียงข้ออ้างที่จะทำให้ลาอาหรับอิสลาม อัฟกานิสถานและประเทศมุสลิมอื่นๆ ที่สหรัฐฯ ต้องการจะทำลาย (บรรจง บินกาชัน, 2544 : 35) และอุซามะห์ บินลาเดน ซึ่งเป็นบุคคลที่สหรัฐอเมริกาเห็นว่าเป็นภัยร้ายแรงก็ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ แห่งการลุกขึ้นต่อต้านอภิมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2544 : 2)

จากความเชื่อของสหรัฐอเมริกาดังกล่าว สหรัฐฯ จึงเริ่มปฏิบัติการทางทหาร โดยการเคลื่อนกองทัพร่วมด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์อันทันสมัยปิดล้อมอัฟกานิสถาน และเริ่มโจมตีเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2544 ซึ่งก่อให้เกิดทั้งที่ชนะที่เห็นด้วยกับการทำสงครามและกระแสดต่อต้านการทำสงครามแผ่ขยายไปทั่วโลก

การก่อการร้ายได้เปลี่ยนสังคมอเมริกันซึ่งตกเป็นเหยื่อของการก่อการร้ายให้กลายเป็นผู้กระทำและใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่นเสียเอง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2545 : 10) และวันนี้อเมริกากำลังทำสงครามกับอัฟกานิสถาน ประเทศที่ถือว่ายากจนเกือบที่สุดของโลก มีชีวิตผ่านสงครามมาไม่น้อยกว่า 23 ปี จนทำให้คนอัฟกันไม่น้อยกว่า 4 ล้านคนไม่มีบ้านอยู่ เด็กอัฟกันนับแสนคนพิการเนื่องจากสงคราม วันนี้ชนชั้นนำอเมริกาที่กำลังถล่มอาวุธ ซ้ำเติมหายนะของผู้คน ฆ่าคนบริสุทธิ์ ผู้คนอีกเท่าใดในอัฟกานิสถานจะต้องตาย พิการ เต็มๆ อีกเท่าใดจะต้องอดตายและพิการจากสงคราม (ยุค ศรีอาริยะ, 2544 : 11)

ในการที่ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา ประกาศทำสงครามกับอัฟกานิสถานอย่างไร เหตุผลอันชอบธรรมก็ดี การประกาศให้นานาประเทศในโลกประกาศจุดยืนในการเลือกที่จะเข้าเป็นฝ่ายสหรัฐฯ หรือฝ่ายผู้ก่อการร้ายก็ดี “บัดนี้ทุกชาติในทุกหนทุกแห่งจะต้องตัดสินใจว่าจะเลือกอยู่กับเราหรือไม่ทำนทก้อยู่ข้างผู้ก่อการร้าย” (จอร์จ ดับเบิลยู บุช, 2544 : คำปราศรัย) เป็นสิ่งที่สร้างความอึดอัดและความไม่พึงพอใจแก่ประชาคมโลกจำนวนไม่น้อย รวมทั้งกับชาวอเมริกันเอง “เพราะสงครามเป็นเงื่อนไขสำคัญของการก่อการร้ายในโลก ดังนั้นการจะเผชิญหน้าต่อสู้กับภัยก่อการร้ายจึงจำเป็นต้องต่อต้านสงคราม ด้วยเหตุนี้ขบวนการสันติภาพที่ต่อต้านสงครามโดยอาศัยสันติวิธีจึงน่าจะเป็นอาวุธที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อลดเงื่อนไขภัยก่อการร้าย และสร้างความมั่นคงในโลก” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2546 : 7)

ดังนั้นประชาคมโลกจำนวนไม่น้อยจึงแสดงออกถึงการต่อต้านสงครามที่สหรัฐอเมริกาจะทำกับอัฟกานิสถาน และจากสื่อจึงทำให้ประชาคมในส่วนต่างๆ ของโลกได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารนี้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งประชาชนชาวไทย สำหรับชาวไทยมุสลิมที่มักต่างอยู่ในฐานะของผู้แสวงหาความจริงในการก่อวินาศกรรมและในฐานะของผู้ที่ต่อต้านสงครามต่างก็ขับเคลื่อนจนเป็นภาวะการเคลื่อนไหวทางสังคมเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อแสดงให้สหรัฐฯ และประชาคมโลกได้รับรู้ถึงความไม่เห็นด้วย พร้อมกับการแสดงออกถึงความผูกพันกันของชาวมุสลิมภายใต้ชุมชนแห่งศรัทธาเดียวกัน ความเป็นประชาชาติเดียวกัน ความผูกพันฉันท์พี่น้องที่ก้าวข้ามพรมแดนของประเทศ ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ได้เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีตเมื่อคราวสงครามอ่าวเปอร์เซีย พ.ศ. 2538 แต่ในครั้งนั้นอยู่ในวงแคบ การเคลื่อนไหวมีเพียงบางส่วนของประเทศ เนื่องจากบริบทของสถานการณ์นั้นแตกต่างกัน โดยสิ้นเชิง “สำหรับสงครามอัฟกานิสถาน คือสงครามที่ไร้ความเป็นธรรม และจะมีส่วนพนักำลังชาวมุสลิมให้ประสานพลังกัน ผู้รักสันติภาพทั่วโลกกำลังรวมตัวกันด้านสงคราม และ

สงครามครั้งนี้จะสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของโลก จะก่อให้เกิดขบวนการสันติภาพที่ยิ่งใหญ่ที่มีขอบเขตทั่วโลก” (ยุค ศรีอาริยะ, 2544 : 45)

สำหรับการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวไทยมุสลิมในครั้งนี้ เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ แม้ว่าบางภูมิภาคเช่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีมุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่น้อยก็ตาม การเคลื่อนไหวนี้ได้แสดงออกมาในลักษณะของสันติวิธี ซึ่งได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนและได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการหลากหลายสาขา จากกลุ่มพัฒนาเอกชนหลายแขนง ฯลฯ ซึ่งถือเป็นมิติใหม่ของการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวไทยมุสลิมที่นับว่ามีพลังและแสดงถึงความสมัครสมานสามัคคีกันมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา

ส่วนผู้นำการขับเคลื่อน ได้แก่องค์กรมุสลิมทั่วประเทศ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล และเป็นองค์กรที่มีพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามรองรับและที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งต่างก็ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งนี้และทั้งนั้นจุฬาราชมนตรีซึ่งเป็นผู้นำของชาวไทยมุสลิมก็ได้มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางสังคมในครั้งนี้ด้วย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาวิจัยถึง การเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวไทยมุสลิมในการรณรงค์ต่อต้านสงครามอัฟกานิสถาน ว่าขบวนการเคลื่อนไหวฯ ดำเนินการอย่างไร มีอัตลักษณ์อะไร จึงเกิดทั้งความเป็นเอกภาพและไม่เกิดความรุนแรงในเมื่อมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่หลากหลายเป็นจำนวนมากต่อเนื่องในห้วงเวลานั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวไทยมุสลิม กรณีการต่อต้านสงครามในอัฟกานิสถาน
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวไทยมุสลิม กรณีการต่อต้านสงครามในอัฟกานิสถาน
3. เพื่อศึกษาถึงความร่วมมือระหว่างองค์กรชาวไทยมุสลิม ในการดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคม กรณีการต่อต้านสงครามในอัฟกานิสถาน

ปัญหาการวิจัย

ปัญหาสำคัญของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. องค์ประกอบของการดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวไทยมุสลิม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญอะไรบ้าง
2. อัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อต่อต้านสงครามอัฟกานิสถานเป็นอย่างไร และมีผลอย่างไรต่อการดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคม
3. การเคลื่อนไหวทางสังคมในการต่อต้านสงครามในอัฟกานิสถาน ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรชาวไทยมุสลิมในการดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

1. องค์กรชาวไทยมุสลิมที่เลือกศึกษา คือ องค์กรชาวไทยมุสลิมที่อยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อรณรงค์ต่อต้านสงครามอัฟกานิสถาน จำนวน 6 องค์กร ประกอบด้วยองค์กรประเภทต่างๆ และต่างภูมิภาคกันกล่าวคือ
  - 1.1 คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
  - 1.2 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
  - 1.3 สภาองค์กรมุสลิมแห่งประเทศไทย
  - 1.4 มูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย
  - 1.5 สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย
  - 1.6 กลุ่มมุสลิมเพื่อสันติ
2. กิจกรรมที่ใช้เป็นกรณีศึกษา

เพื่อประกอบเป็นภาพของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในครั้งนี ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมของ 6 องค์กรชาวไทยมุสลิมที่เลือกเป็นกรณีศึกษา ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ คือ

  - 2.1 บทให้สัมภาษณ์และเอกสารแถลงการณ์ของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
  - 2.2 การจัดละหมาดฮายัตและการขอรับบริจาคทรัพย์และการเดินทางไปมอบเงินและสิ่งของแก่ชาวอัฟกัน ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
  - 2.3 จดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรีและเอกสารแถลงการณ์ ของสภาองค์กรมุสลิมแห่งประเทศไทย

- 2.4 การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนและการรณรงค์เพื่อคว่ำบาตรสินค้าสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร ของสมาคมมุสลิมแห่งประเทศไทย
  - 2.5 การบริการงานด้านสถานที่แก่องค์กรต่างๆ ของมูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย
  - 2.6 การเดินขบวนประท้วงหน้าสถานทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศไทย ของกลุ่มมุสลิมเพื่อสันติ
3. พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเฉพาะที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครและในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้
  4. ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาการศึกษา การเคลื่อนไหวทางสังคมครั้งนี้ ใช้ช่วงระยะเวลาในช่วงปี 2544 – 2545 (นับแต่เหตุการณ์ 11 กันยายน 2544 ถึงการทำสงครามในอัฟกานิสถานของสหรัฐอเมริกา)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบของการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวไทยมุสลิม ในกรณีการต่อต้านสงครามในอัฟกานิสถาน
2. ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของความเป็นมุสลิมที่มีผลต่อการดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคมในครั้งนี้
3. ทำให้ได้ทราบถึงบทบาทขององค์กรชาวไทยมุสลิมในการจัดขบวนเคลื่อนไหวทางสังคม
4. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานการเคลื่อนไหวทางสังคมขององค์กรชาวไทยมุสลิมในครั้งนี้
5. ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นภาพรวมของกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคม ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมชาวไทยมุสลิมที่เลือกเป็นกรณีศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิยามเชิงปฏิบัติการ

การเคลื่อนไหวทางสังคม

หมายถึง การเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวไทยมุสลิม หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2544 เพื่อต่อต้านการทำสงครามอัฟกานิสถานของสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี 2544 - 2545

ชาวไทยมุสลิม

หมายถึง ชาวไทยมุสลิมผู้ร่วมอยู่ในขบวนการขับเคลื่อนในการเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งผู้ดำเนินการและผู้ร่วมอยู่ในขบวนการ โดยหมายเฉพาะเป็นชาวไทยมุสลิมที่ร่วมขับเคลื่อนอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลาและสตูล

วัฒนธรรมอิสลาม

หมายถึง คำสอนและข้อห้าม ข้อใช้ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอานและคำสอนรวม ทั้งจริยวัตรของนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ที่ชาวไทยมุสลิมนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคม ครั้งนี้ ทั้งในส่วนที่เป็นสาเหตุของการเคลื่อนไหวทางสังคม รูปแบบและสาระในการเคลื่อนไหวทางสังคม

อัตลักษณ์ชาวไทยมุสลิม

หมายถึง ความเป็นตัวตนเฉพาะของชาวไทยมุสลิมที่อยู่บนฐานของวัฒนธรรมอิสลาม เป็นสำคัญ และที่นำมาใช้เพื่อเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการในการเคลื่อนไหวทางสังคม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย